

Lausunto

HHO/1496/2024

22.4.2024

Asia: VN/26964/2022

Lausunto työryhmämietinnöstä: Avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttäminen

Helsingin hovioikeus on 12.1.2022 antanut lausunnon avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta koskevasta arviomuistiosta. Helsingin hovioikeus on mainitussa lausunnossaan pitänyt Istanbulin sopimuksen veloitteiden täyttämisen kannalta selkeimpänä vaihtoehtona erillissäännöksen säätämistä. Mikäli erillissäännökseen ei päädytä, niin Helsingin hovioikeus on pitänyt mainitussa lausunnossaan tarpeellisena ihmiskauppaa koskevan säännöksen täydentämistä siten, että yhdeksi ihmiskaupan tarkoitukseksi lisätään henkilön saattaminen pakko- tai lapsiavioliiton kohteeksi. Työryhmä on päättänyt esittämään pakkoavioliittoon saattamisen lisäämisen ihmiskaupan tarkoitukseksi.

Aiemmassa lausunnossaan Helsingin hovioikeus on tuonut esille, että avioliittoon pakottamisen sisällyttäminen ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöön tarkoittaa sitä, että tekijän tahallisuuden tulee ulottua kaikkiin teon tunnusmerkistötekijöihin. Tästä voi seurata, että kaikki avioliittoon pakottamistilanteet eivät yksin tällä sääntelyllä tule rangaistaviksi. Kuten työryhmämietinnössäkkin on todettu kaikki tilanteet eivät välttämättä täytä myöskään rikoslain 25 luvun 8 §:ssä säädetyn pakottamisen tunnusmerkistöä. Tahallisuuden arviointiin voi liittyä merkittäviä näytöllisiä ongelmia. Tästä syystä jatkovalmistelussa olisi vielä syytä uudelleen harkita erillistä rangaistussäännöstä avioliittoon pakottamisesta.

Kuten työryhmä esittää, niin on perusteltua, että laissa tarkoitettu pakkoavioliitto voi olla joko virallinen avioliitto tai epävirallinen siihen rinnastettava liitto. Pakkoavioliiton määritelmää ei ole tässä yhteydessä esitetty lain tasolla säädettäväksi. Oikeuskansleri on lausunnossaan pitänyt pakkoavioliiton käsitettä tulkinnanvaraisena, ja tämä on mietinnössä myös tunnistettu. Sinänsä mietinnössä on käyty varsin kattavasti läpi, mitä pakkoavioliitolla tarkoitetaan. Tilanteet voivat olla hyvin erilaisia konkreettisesta pakottamisesta tilanteeseen, jossa varsinaista pakottamista ei ole, mutta henkilöllä ei ole ollut mahdollisuutta valita eikä vastustaa. Kaikkia tilanteita ei pystytä kattavasti määrittelemään lain tasolla ja määrittely tapahtuu viime kädessä oikeuskäytännössä. Jatkovalmistelussa on kuitenkin syytä selvittää, pitäisikö säätää jokin yleinen määritelmä, josta ilmenee, mitä pakkoavioliitolla tarkoitetaan ja että kysymys voi olla myös avioliitosta, joka ei ole niin sanotusti virallinen viranomaisen vahvistama ja hyväksymä avioliitto.

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Sanna Mantila.

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa

